

# कोभिड-१९ महामारी र नेपालको उच्च शिक्षा सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्री

संकलक  
सन्जिला मोक्तान



मार्टिन चौतारी

# कोभिड-१९ महामारी र नेपालको उच्च शिक्षा सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्री

संकलक : सन्जिला मोक्तान

Preferred citation: Moktan, Sanjila. 2021. Covid-19 Pandemic and Higher Education in Nepal: A Bibliography. Version 1.0. Available at [www.martinchautari.org.np/files/bibliography/Covid-19-Pandemic-and-Higher-Education-in-Nepal\\_A-Bibliography\\_CBS2021-3.pdf](http://www.martinchautari.org.np/files/bibliography/Covid-19-Pandemic-and-Higher-Education-in-Nepal_A-Bibliography_CBS2021-3.pdf)

Version: 1.0

First published at this site: May 25, 2021

Copyright © Martin Chautari

## *Publisher*

Martin Chautari

27 Jeetjung Marg, Thapathali

GPO Box 13470, Kathmandu, Nepal

Tel: +977-1-4238050/4102027; Fax: +977-1-4240059

[chautari@mos.com.np](mailto:chautari@mos.com.np)

[www.martinchautari.org.np](http://www.martinchautari.org.np)

Chautari Bibliography Series: 2021-3

---

## संकलक परिचय

मार्टिन चौतारीमा आबद्ध सन्जिला मोक्तानले त्रिभुवन विश्वविद्यालयबाट समाजशास्त्रमा एमए गरेकी छन्। उनले गरेका पुस्तक समीक्षाहरू समाज अध्ययन जर्नलमा तथा लेखहरू विभिन्न पत्रपत्रिकामा प्रकाशित छन्। साथै, उनको सह-संकलनमा चार ओटा सन्दर्भ सूचीहरू मार्टिन चौतारीको वेबसाइटमा प्रकाशित छन्।

# कोभिड-१९ महामारी र नेपालको उच्च शिक्षा सम्बन्धी सन्दर्भ सामग्री

सन् २०१९ को डिसेम्बरमा चीनको वुहान शहरमा देखा परेर सन् २०२० को शुरुदेखि नै विशेष गरी युरोप र अमेरिकामा ताण्डब मच्चाइरहेको कोरोना भाइरस रोग (कोभिड-१९) को महामारी सन् २०२० को मार्चदेखि बिस्तारै दक्षिण एशियामा पनि फैलन थालेको थियो। यसै बेला छिमेकी मुलुक भारतमा संक्रमण बढ्न थालेपछि नेपालमा पनि महामारीले तत्कालै गाँज्न सक्ने चोतफर्ती आशंका गर्न थालियो। त्यसैले महामारी फैलन नपाओस् भनी चैत ६, २०७६ देखि नै उच्च शिक्षा तथा विद्यालय तहका सम्पूर्ण पठनपाठन बन्द गर्न सरकारले निर्देशन जारी गर्‍यो। तत्कालीन अवस्थामा सञ्चालन भइरहेका सम्पूर्ण परीक्षाहरू पनि स्थगित गरिए। त्यतिले मात्र नपुगेर महामारीको उच्च जोखिमलाई आंकलन गरी चैत ११, २०७६ देखि सरकारले देशव्यापी “लकडाउन” (आवतजावतमा पूर्ण प्रतिबन्ध) घोषणा गर्‍यो। शुरुमा करिब दुई हप्ताका लागि लगाइएको प्रतिबन्ध महामारीको संक्रमण बढ्दै गएपछि अवधि बढाउँदै लगियो।

कोभिड-१९ महामारी र त्यसलाई नियन्त्रण गर्न अपनाइएको बन्दाबन्दी (लकडाउन) का कारण विश्वभरकै समग्र जनजीवन प्रभावित रह्यो। शिक्षा क्षेत्र पनि यसको प्रभावबाट अछुतो रहन सकेन। यसले शिक्षा क्षेत्रमा पारेको प्रभावका विभिन्न आयामबारे नेपाली सार्वजनिक वृत्तमा थुप्रै छलफल र बहस भए। तीमध्ये नेपालको उच्च शिक्षामा कोभिड-१९ का कारण सिर्जित चुनौती र प्रभाव आदिबारे छापार अनलाइन माध्यममा भएका महत्त्वपूर्ण चर्चा र बहसलाई यो सन्दर्भ सामग्रीमा सूचीबद्ध गरिएको छ। त्यसै गरी, कोभिड-१९ र उच्च शिक्षाबारे इन्टरनेटमा उपलब्ध केही प्राज्ञिक लेखहरूलाई पनि यहाँ समावेश गरिएको छ।

यो सन्दर्भ सामग्रीले कोरोनाकालमा नेपालका उच्च शिक्षाक्षेत्र कसरी अगाडि बढ्यो, पठनपाठन लगायत अन्य गतिविधिमा कस्तो प्रभाव पऱ्यो, विश्वविद्यालयहरूले पठनपाठन तथा परीक्षा सञ्चालन र मूल्यांकनमा कस्तो रणनीति अख्तियार गरे र अनलाइनबाट कक्षा र परीक्षा सञ्चालन गर्दा के कस्ता अप्ठ्यारा तथा चुनौती आइपरे, आदि विषयबारे मिडियामा आएका सामग्रीलाई समेट्छ । यसबाट कोभिड-१९ र नेपालको उच्च शिक्षामा त्यसको असरबारे सञ्चार माध्यमले के कति चासो देखाए भन्नेबारे जानकारी त पाइन्छ नै यो विषयमा चासो राखी थप अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहने विद्यार्थी एवं अध्येताको कामलाई समेत यसले सहज बनाउँछ ।

यो सन्दर्भ सामग्री तयार पार्ने क्रममा फागुन १८, २०७६ (मार्च १, २०२०) देखि फागुन १६, २०७७ (फेब्रुअरी २८, २०२०) सम्म काठमाडौँबाट प्रकाशित नाम चलेका दैनिक अखबार, अनलाइन र म्यागेजिनका समाचार, लेख/विचार र सम्पादकीय हेरिएको थियो । हेरिएका अखबारहरूमा कान्तिपुर, नयाँ पत्रिका, नागरिक, अन्नपूर्ण पोस्ट, नेपाल समाचारपत्र, द काठमाडौँ पोष्ट, रिपब्लिका, गोरखापत्र र द राइजिड नेपाल थिए । त्यस्तै, म्यागेजिनमा नेपाल, हिमाल खबरपत्रिका र शिक्षक प्रमुख थिए भने अनलाइनहरूमा सेतोपाटी, अनलाइनखबर, एजुकेशनपाटी, एडुखबर, शिक्षापत्र प्रमुख छन् । अखबारहरूका पनि अनलाइन संस्करण नै हेरिएको थियो ।

प्रायः मूलधारका केही पत्रपत्रिका, अनलाइन तथा म्यागेजिनका सामग्रीलाई मात्र यहाँ समावेश गरिएकोले माथि उल्लिखितभन्दा बाहेक अरू पत्रपत्रिका, अनलाइन तथा म्यागेजिनमा यी सम्बन्धी महत्त्वपूर्ण विषयवस्तु आएका भए ती छुट्न पुगेका छन् । इन्टरनेटमा उपलब्ध प्राज्ञिक लेखहरूमाथि मात्र पहुँच हुन सकेकाले नेपालको उच्चशिक्षा र कोभिड-१९ बारे लेखिएर पनि इन्टरनेटमा उपलब्ध हुन नसकेका केही प्राज्ञिक सामग्रीहरू यसमा नपरेका हुनसक्छन् । त्यस्ता छुट्न पुगेका महत्त्वपूर्ण सामग्रीहरू भए यस सन्दर्भ सूचीका पाठकहरूले त्यसबारे जानकारी दिनुभएमा आउँदा दिनमा यो सूचीलाई अध्यावधिक गर्दा समेटिने छ । साथै, यदि तपाईंले यस सन्दर्भ सामग्रीमा कुनै अन्य कमीकमजोरी भेट्नु भएमा tamangsanjeela@gmail.com मा इमेल गरी अवगत गराउनु सक्नुहुनेछ ।

## पत्रपत्रिकाका सामग्री

अधिकारी, खगेन्द्र । २०७७ । विश्वविद्यालय तह सम्मकै पढाइलाई पूर्णतया: प्रविधिमैत्री बनाउ : क्यान । *नागरिक*, असार ६ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/technology/248261-1592646059.html> मा उपलब्ध; असार ६, २०७७ मा हेरिएको ।

अधिकारी, प्रकृति । २०७७ । त्रिविको २५ प्रतिशतमा मात्र अनलाइन पहुँच । *गोरखापत्र*, वैशाख २८ । <http://gorkhapatraonline.com/mainnews/2020-05-10-14045> मा उपलब्ध; वैशाख २८, २०७७ मा हेरिएको ।

अनलाइनखबर । २०७७ । त्रिविको परीक्षा विद्यार्थीले पायक पर्ने ठाउँबाट दिन पाउने । कात्तिक १९ । [www.onlinekhabar.com/2020/11/907328](http://www.onlinekhabar.com/2020/11/907328) मा उपलब्ध; कात्तिक २०, २०७७ मा हेरिएको ।

आचार्य, देवीराम । २०७७ । कोभिड : उच्च शिक्षा र परीक्षा । *कान्तिपुर*, भदौ १२ । <https://ekantipur.com/opinion/2020/08/28/159858154366556136.html> मा उपलब्ध; भदौ १२, २०७७ मा हेरिएको ।

आचार्य, हरि । २०७७ । यसकारण सम्भव छैन त्रिविमा अनलाइन पठनपाठन । *सेतोपाटी*, वैशाख १३ । [www.setopati.com/blog/204775](http://www.setopati.com/blog/204775) मा उपलब्ध; वैशाख २३, २०७७ मा हेरिएको ।

कान्तिपुर । २०७६ । चैत मसान्तसम्म विद्यालय र विश्वविद्यालय बन्द हुने, पूर्वनिर्धारित परीक्षा भने यथावत । चैत ५ । <https://ekantipur.com/news/2020/03/18/15845306451816865.html> मा उपलब्ध; चैत २६, २०७७ मा हेरिएको ।

कान्तिपुर । २०७७ । ३० हजार विद्यार्थी “एनओसी” बाट वञ्चित : “कोरोनाका नाममा शैक्षिक अवसर रोकियो ।” भदौ ५ । <https://ekantipur.com/news/2020/08/21/15979949426251166.html> मा उपलब्ध; भदौ ५, २०७७ मा हेरिएको ।

कान्तिपुर । २०७७ । त्रिविमा भौतिक उपस्थितिमै परीक्षा । मंसिर १४ । <https://ekantipur.com/news/2020/11/29/160662223979357763.html> मा उपलब्ध; मंसिर १४, २०७७ मा हेरिएको ।

- कान्तिपुर । २०७७ । इमेलबाटै मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको परीक्षा । मंसिर १५ । <https://ekantipur.com/news/2020/11/30/160670330746059483.html> मा उपलब्ध; मंसिर १५, २०७७ मा हेरिएको ।
- कैनी, सुदीप । २०७७ । विश्वविद्यालयहरूले अनलाइनमार्फत परीक्षा लिन सक्ने । कान्तिपुर, असार २४ । <https://ekantipur.com/news/2020/07/08/159418713022638610.html> मा उपलब्ध; असार २४, २०७७ मा हेरिएको ।
- कैनी, सुदीप । २०७७ । विश्वविद्यालयका परीक्षा दसैँअघि नै । कान्तिपुर, भदौ ८ । <https://ekantipur.com/news/2020/08/24/159828283438912947.html> मा उपलब्ध; भदौ ९, २०७७ मा हेरिएको ।
- कैनी, सुदीप । २०७७ । घैँसा पढाइ, घरबाटै परीक्षा । कान्तिपुर, भदौ ३० । <https://ekantipur.com/news/2020/09/15/160013877323039355.html> मा उपलब्ध; भदौ ३०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । विश्वविद्यालयका परीक्षामा विकल्प (सम्पादकीय) । असार २४ । <https://gorkhapatraonline.com/opinion/2020-07-08-18043> मा उपलब्ध; असार २४, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । त्रिविको स्थगित परीक्षा असोजभित्रै । भदौ १० । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-08-26-21297> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयले परीक्षाको मिति प्रकाशित गर्‍यो । भदौ १५ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-08-31-21664> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । परीक्षामा जुट्न थाले विश्वविद्यालय । असोज ६ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-22-23110> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । स्थगित परीक्षा मंसिर दोस्रो साताबाट सञ्चालन हुने । असोज २१ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-10-07-24198> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।

- गोरखापत्र । २०७७ । स्थगित परीक्षा मंसिरको तेस्रो सातापछि सञ्चालन हुने । असोज २७ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-10-13-24592> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । तिहार लगत्तै त्रिविका परीक्षा । कात्तिक २२ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-11-07-26111> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गोरखापत्र । २०७७ । त्रिविद्वारा भौतिक उपस्थितिमा पढाइ गर्न निर्देशन । मंसिर १८ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-12-03-27621> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७६ । त्रिविका चार केन्द्रीय विभागले कोरोना भाइरसबारे अनुसन्धान गर्ने । *नयाँ पत्रिका*, चैत २६, पृ. २ ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । विश्वविद्यालयमा थोरै विद्यार्थी भएका विषयमा अनलाइनबाट पढाइ, धेरै भएकामा अन्योल । *नयाँ पत्रिका*, वैशाख २ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/41186/2020-04-14> मा उपलब्ध; असार ३, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । उच्च शिक्षा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीसँगै छैन इन्टरनेट पहुँच । *नयाँ पत्रिका*, वैशाख १५ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/42169/2020-04-27?> मा उपलब्ध; जेठ ५, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । लकडाउनमा सेनाको मेडिकल कलेजद्वारा शुल्क तिर्न विद्यार्थीलाई ताकेता । *नयाँ पत्रिका*, वैशाख २५ । <https://nayapatrikadaily.com/feed-detail.php?> मा उपलब्ध; जेठ ४, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । अनलाइन कक्षा पढ्न डाँडा र चौर धाउँदै विद्यार्थी । *नयाँ पत्रिका*, वैशाख २६ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/42910/2020-05-08> मा उपलब्ध; चैत २३, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । उच्च शिक्षा सुधार परियोजनाको साढे ४७ करोड कोरोना भाइरसको अनुसन्धानमा खर्च गरिने । *नयाँ पत्रिका*, वैशाख ३१ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/43210/2020-05-13> मा उपलब्ध; जेठ ५, २०७७ मा हेरिएको ।

- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । केयूले प्राध्यापकको मूल्यांकनलाई नै ग्रेडसिट दिने । *नयाँ पत्रिका*, जेठ ५ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/43542/2020-05-18> मा उपलब्ध; माघ २०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । विश्वविद्यालयका परीक्षा शुरू गर्न सिफारिस : विश्वविद्यालयलाई भर्चुअल कक्षा र परीक्षाका विषयमा निर्देशन दिने शिक्षा मन्त्रालयको तयारी । *नयाँ पत्रिका*, असार १४ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/46230/2020-06-28> मा उपलब्ध; असार १४, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । विश्वविद्यालयको प्राथमिकतामा परेन कोरोनाको अनुसन्धान । *नयाँ पत्रिका*, असार १९ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/46561/2020-07-03> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । थोरै विद्यार्थी भएका दुई विषयको त्रिविले लियो परीक्षा । *नयाँ पत्रिका*, असार २९ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/47131/2020-07-13> मा उपलब्ध; असार २९, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । भदौबाट परीक्षा लिन सक्ने गरी त्रिवि परीक्षाको अधिकार दिन कार्यालयलाई । *नयाँ पत्रिका*, साउन ५ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/47577/2020-07-20> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । त्रिविमा साढे आठ महिनापछि प्रत्यक्ष कक्षा सञ्चालन गर्ने निर्णय । *नयाँ पत्रिका*, मंसिर १६ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/55756/2020-12-01> मा उपलब्ध; मंसिर १६, २०७७ मा हेरिएको ।
- गौतम, भवानीश्वर । २०७७ । विश्वविद्यालयमा भर्ना खुल्यो, तर कक्षा १२ को नतिजा अझै आएन । *नयाँ पत्रिका*, माघ १२ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/59053/2021-01-25> मा उपलब्ध; माघ १५, २०७७ मा हेरिएको ।
- झा, इश्वरचन्द्र । २०७७ । पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालय “टाइम बाउण्ड होम एक्जाम” लिँदै । *गोरखापत्र*, भदौ १६ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-01-21718> मा उपलब्ध; भदौ १६, २०७७ मा हेरिएको ।
- तिवारी, कृष्णराज । २०७७ । हाम्रा विश्वविद्यालय तथा कोभिड-१९ । *कान्तिपुर*, असोज १४ । <https://ekantipur.com/opinion/2020/09/30/160143095035516697.html> मा उपलब्ध; असोज १४, २०७७ मा हेरिएको ।



- थापा, इन्द्रबहादुर । २०७७ । काठमाडौं विश्वविद्यालयमा शुल्क विवाद : शुल्क घटाउन माग गर्दै विद्यार्थी रिले अनशनमा । *नयाँ पत्रिका*, कात्तिक २४ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/54542/2020-11-09> मा उपलब्ध; कात्तिक २४, २०७७ मा हेरिएको ।
- दाहाल, किरण र शान्ति तामाङ । २०७६ । प्रतिनिधिसभामा सांसदको माग “संसद्, स्कूल र कलेज बन्द गरौं” । *नयाँ पत्रिका*, फागुन ३०, पृ. ५ ।
- देवकोटा, कमलराज । २०७७ । कोरोना संकटमा विश्वविद्यालय शिक्षा : चुनौती एवं सम्भावना । *नयाँ पत्रिका*, जेठ १९ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/44534/2020-06-01> मा उपलब्ध; चैत २३, २०७७ मा हेरिएको ।
- नयाँ पत्रिका । २०७६ । त्रिविले अनलाइन मार्फत पठनपाठन गर्ने । चैत २८ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/40883/2020-04-10> मा उपलब्ध; असार १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- नयाँ पत्रिका । २०७७ । त्रिविको परीक्षाका लागि चार विकल्प । साउन ४ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/47523/2020-07-19> मा उपलब्ध; साउन ४, २०७७ मा हेरिएको ।
- नयाँ पत्रिका । २०७७ । अनलाइनबाट पढाउन त्रिविमा इन्टरनेटको समस्या । वैशाख ५, पृ. २ ।
- नयाँ पत्रिका । २०७७ । त्रिविद्वारा विद्यार्थीलाई अनलाइन कक्षामा सहभागी हुन अनुरोध । भदौ १० । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/49993/2020-08-26> मा उपलब्ध; भदौ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- नागरिक । २०७७ । भौतिक उपस्थितिमा नियमित कक्षा सञ्चालन गर्न त्रिविको निर्देशन । मंसिर १८ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/396151-1606982128.html> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- नागरिक । २०७७ । भौतिक उपस्थितिमै त्रिविका ७२ हजार विद्यार्थीको परीक्षा । मंसिर २९ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/405401-1607926485.html> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।

- नागरिक । २०७७ । खुले सुदूरपश्चिमाञ्चलका विश्वविद्यालय । माघ ८ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/439991-1611211325.html> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- नेपाल समाचारपत्र । २०७७ । पुसभित्रै सबै परीक्षा सक्ने तयारीमा त्रिवि । कात्तिक २७ । [www.newsofnepal.com/2020/11/12/363267/](http://www.newsofnepal.com/2020/11/12/363267/) मा उपलब्ध; कात्तिक २७, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । त्रिविमा अनलाइन पठनपाठन : स्नातकोत्तरका पढ्दै, स्नातकको अतोपत्तो छैन । *गोरखापत्र*, जेठ २८ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-06-10-16130> मा उपलब्ध; जेठ २८, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । संस्कृत विश्वविद्यालयमा अनलाइन कक्षा । *गोरखापत्र*, असार १२ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-06-26-17260> मा उपलब्ध; असार १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । त्रिविको परीक्षा अझै केही महिना नहुने । *गोरखापत्र*, असार १३ । <https://gorkhapatraonline.com/mainnews/2020-06-27-17325> मा उपलब्ध; असार १३, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । त्रिविको स्थगित परीक्षा असोजभित्रै । *गोरखापत्र*, भदौ १० । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-08-26-21297> मा उपलब्ध; भदौ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । बन्न थाल्यो शैक्षिक क्षेत्र चलायमान, त्रिविको निर्णय अर्को साता । *गोरखापत्र*, असोज २ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-18-22836> मा उपलब्ध; असोज २, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । परीक्षामा जुट्न थाले विश्वविद्यालय । *गोरखापत्र*, असोज ७ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-22-23110> मा उपलब्ध; असोज ७, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । उच्च शिक्षामा घरबाटै परीक्षा । *गोरखापत्र*, कात्तिक १४ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-10-30-25599> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।

- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । स्नातक तहको शैक्षिक सत्र खेर नजाने । *गोरखापत्र*, मंसिर ४ । <https://gorkhapatraonline.com/mainnews/2020-11-19-26728> मा उपलब्ध; मंसिर ४, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । त्रिविका कक्षा अब भौतिक उपस्थितिमै । *गोरखापत्र*, मंसिर १५ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-11-30-27391> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । स्नातकोत्तर तहमा दुई घण्टाको मात्रै परीक्षा । *गोरखापत्र*, मंसिर १८ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-12-03-27583> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । स्नातक परीक्षामा ९५ प्रतिशत विद्यार्थी उपस्थित । *गोरखापत्र*, मंसिर २९ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-12-14-28254> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । त्रिविमा नयाँ शैक्षिक सत्र स्नातक तह फागुन र स्नातकोत्तर वैशाखबाट । *गोरखापत्र*, माघ १९ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2021-02-01-31179> मा उपलब्ध; माघ १९, २०७७ मा हेरिएको ।
- पण्डित, शेषकान्त । २०७७ । स्नातकको भर्नातिर विश्वविद्यालय । *गोरखापत्र*, माघ २१ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2021-02-03-31314> मा उपलब्ध; माघ २१, २०७७ मा हेरिएको ।
- पाण्डे, सूर्यप्रसाद । २०७७ । सबै क्याम्पसमा अनलाइन ल्याब राख्न माग । *अन्नपूर्ण पोस्ट*, वैशाख २६ । <http://annapurnapost.com/news/155353> मा उपलब्ध; चैत २६, २०७७ मा हेरिएको ।
- पाण्डे, सूर्यप्रसाद । २०७७ । के छ त्रिविको अनलाइन कक्षा निर्देशिकामा ? *अन्नपूर्ण पोस्ट*, वैशाख १५ । <http://annapurnapost.com/news/154369> मा उपलब्ध; वैशाख १५, २०७७ मा हेरिएको ।
- पाण्डे, सूर्यप्रसाद । २०७७ । त्रिविका वार्षिक परीक्षा दसैंपछि : सेमेष्टर अगाडि । *अन्नपूर्ण पोस्ट*, भदौ १३ । <http://annapurnapost.com/news/164831> मा उपलब्ध; भदौ १३, २०७७ मा हेरिएको ।

- पाण्डे, सूर्यप्रसाद । २०७७ । कोभिडपछिको उच्च शिक्षा : योजनामै सीमित विश्वविद्यालय ।  
अन्नपूर्ण पोस्ट, भदौ १७ । <http://annapurnapost.com/news/165144> मा उपलब्ध;  
भदौ १७, २०७७ मा हेरिएको ।
- भट्ट, माधवी र निरञ्जन पराजुली । २०७७ । कोरोनाबाट आक्रान्त उच्च शिक्षा । *नयाँ पत्रिका*,  
साउन २८ । <https://nayapatrikadaily.com/news-details/49076/2020-08-12>  
मा उपलब्ध; साउन २८, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, गणेश । २०७७ । सबै परीक्षाको नतिजा साउन १५ भित्र : त्रिवि पत्रिका । *कान्तिपुर*,  
असार २३ । <https://ekantipur.com/news/2020/07/07/159412524303380>  
मा उपलब्ध; असार २३, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, गणेश र सुदीप कैनी । २०७६ । विश्वविद्यालयमा अनलाइनबाट पढाइ निरन्तर ।  
*कान्तिपुर*, चैत ३० । <https://ekantipur.com/news/2020/04/12/158668791353486167.html> मा उपलब्ध; चैत ३०, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, गणेश र सुदीप कैनी । २०७७ । अनलाइनबाटै उच्च शिक्षा । *कान्तिपुर*, वैशाख  
३ । <https://ekantipur.com/news/2020/04/15/158691936559985549.html>  
मा उपलब्ध; जेठ २५, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, ननुता । २०७७ । त्रिविको अनलाइन कक्षा : इन्टरनेटको पहुँच नहुँदा विद्यार्थी  
अन्योलमा । *हिमालखबर*, वैशाख १८ । [www.himalkhabar.com/news/113596](http://www.himalkhabar.com/news/113596)  
मा उपलब्ध; वैशाख १९, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, ननुता । २०७७ । अनलाइन कक्षामा त्रिविको नियम : अनिवार्य हाजिर र औपचारिक  
पोशाक ! *हिमालखबर*, वैशाख २० । [www.himalkhabar.com/news/113640](http://www.himalkhabar.com/news/113640)  
मा उपलब्ध; जेठ १९, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, ननुता । २०७७ । केयूका परीक्षा अनलाइनबाटै, अन्य विश्वविद्यालय अझै अन्योलमा ।  
*हिमालखबर*, साउन २९ । [www.himalkhabar.com/news/117057](http://www.himalkhabar.com/news/117057) मा उपलब्ध;  
साउन २९, २०७७ मा हेरिएको ।
- राई, ननुता । २०७७ । रोकिएका परीक्षा वैकल्पिक विधिबाट गराउने त्रिविको तयारी,  
फोनबाट विद्यार्थी खोज्दै विभाग र क्याम्पस । *हिमालखबर*, भदौ १२ । [www.himalkhabar.com/news/117709](http://www.himalkhabar.com/news/117709) मा उपलब्ध; भदौ १२, २०७७ मा हेरिएको ।

- रासस । २०७७ । सेमेष्टर परीक्षा भदौ तेस्रो र वार्षिक परीक्षा असोज पहिलो हप्तादेखि गर्ने । साउन १४ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/289651-1596023150> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । विश्वविद्यालयले अनलाइन प्रणालीमार्फत पठनपाठन गर्दै । जेठ २५ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-06-07-15917> मा उपलब्ध; जेठ २५, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । त्रिविद्वारा विद्यार्थीलाई अनलाइन कक्षामा सहभागी हुन अनुरोध । भदौ १० । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-08-26-21341> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । त्रिविको वार्षिक परीक्षा दसैं पछाडि । भदौ १३ । <https://gorkhapatraonline.com/featured/2020-08-29-21526> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । वैकल्पिक विधिबाट परीक्षा लिने सुदूरपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयको तयारी । भदौ २२ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-07-22128> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालय “घरघरमा परीक्षा” । असोज १ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-17-22783> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । छठलगत्तै त्रिविका सबै परीक्षा सञ्चालन गर्ने तयारी । असोज ७ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-09-23-23219> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । त्रिविको परीक्षा विद्यार्थीले पायक पर्ने ठाउँबाट दिन पाउने । कात्तिक १९ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-11-04-25966> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । त्रिविद्वारा दीक्षान्त समारोहमा सहभागी हुन आह्वान । कात्तिक २० । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-11-05-26028> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।

- रासस । २०७७ । त्रिविले यसपटक हिउँदे बिदा नदिने । पुस १० । <https://gorkhapatraonline.com/education/2020-12-25-29050> मा उपलब्ध; माघ १०, २०७७ मा हेरिएको ।
- रासस । २०७७ । त्रिविमा फागुनदेखि भौतिक उपस्थितिमै पढाइ हुने । माघ २७ । <https://gorkhapatraonline.com/education/2021-02-09-31722> मा उपलब्ध; माघ २८, २०७७ मा हेरिएको ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । विश्वविद्यालयमा “अनलाइन क्लास” को पहल हुँदै । *नागरिक*, वैशाख २१, पृ. ६ ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । माइक्रोसफ्ट कम्पनीद्वारा विश्वविद्यालयलाई ५ लाख आइडी निःशुल्क । *नागरिक*, वैशाख २७, पृ. २ ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । विश्वविद्यालय परीक्षा होम सेन्टरबाटै दिन सकिने । *नागरिक*, असार २८ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/271691-1594554506.html> मा उपलब्ध; चैत २६, २०७७ मा हेरिएको ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । वैकल्पिक माध्यम नअपनाउँदा भदौदेखि सञ्चालन गरिने त्रिविका परीक्षा अनिश्चित । *नागरिक*, साउन २० । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/296161-1596547492.html> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । त्रिविका सेमेस्टर प्रणालीका सबै परीक्षा स्थगित । *नागरिक*, साउन २६ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/302461-1597061498> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । त्रिविको दीक्षान्तमा ८३ जनाले मात्र सहभागिता पाउने । *नागरिक*, मंसिर ३० । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/405871-1607997073> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।
- रौनियार, रूबी । २०७७ । कोभिडमा अनलाइन शिक्षाको नाम लिई बाँडियो ४७ करोड । *नागरिक*, माघ २२ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/450321-1612407370.html> मा उपलब्ध; माघ २२, २०७७ मा हेरिएको ।

रौनियार, रुबी । २०७७ । त्रिविको शैक्षिक सत्र तीन महिना धकेलियो । *नागरिक*, माघ २४ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/451751-1612577981.html> मा उपलब्ध; माघ २४, २०७७ मा हेरिएको ।

विशु, गणेश । २०७७ । मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयमा पठनपाठन शुरू । *नागरिक*, पुस १९ । <https://nagariknews.nagariknetwork.com/education/424821-1609665497> मा उपलब्ध; माघ १२, २०७७ मा हेरिएको ।

सिम्खडा, ध्रुव । २०७७ । भर्चुअल शिक्षण : कति सहज कति असहज ? *कान्तिपुर*, वैशाख १ । <https://ekantipur.com/feature/2020/04/13/158678581621275421.html> मा उपलब्ध; चैत २३, २०७७ मा हेरिएको ।

सेजुवाल, कलेन्द्र । २०७७ । मध्यपश्चिमाञ्चल विश्वविद्यालयले यसरी लिँदै छ परीक्षा । *कान्तिपुर*, भदौ २८ । <https://ekantipur.com/news/2020/09/13/1599979240334272.html> मा उपलब्ध; भदौ २८, २०७७ मा हेरिएको ।

## अंग्रेजीमा

Bagale, Sarmila. 2020. Fighting Against COVID-19 for Educational Justice in Nepal. *The Rising Nepal*, July 24. Available at <https://risingnepaldaily.com/politics/fighting-against-covid-19-for-educational-justice-in-nepal>; accessed April 8, 2021.

Baral, Aditi. 2020. As COVID-19 Threats Loom, Uniglobe College Goes Online. *Republika*, March 20. Available at <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/as-covid-19-threats-loom-uniglobe-college-goes-online/>; accessed April 8, 2021.

Baral, Aditi. 2020. Education Sector in Post COVID-19 World Will Need More than Surficial Turnaround. *Republika*, June 9. Available at <https://myrepublica.nagariknetwork.com/news/education-sector-in-post-covid-19-world-will-need-more-than-surficial-turnaround/>; accessed April 8, 2021.

- Ghimire, Binod. 2020. Universities and Schools to Provide Quarantine Rooms for Quarantine Facilities. *The Kathmandu Post*, March 25. Available at <https://kathmandupost.com/national/2020/03/25/universities-and-schools-ready-to-provide-rooms-for-quarantine-facilities>; accessed April 8, 2021.
- Madai, Birendra. 2020. TU Exams in Corona Crisis. *The Rising Nepal*, August 3. Available at <https://risingnepaldaily.com/opinion/tu-exams-in-corona-crisis>; accessed August 3, 2020.
- Rijal, Mukti. 2020. Declining Higher Education. *The Rising Nepal*, July 30. Available at <https://risingnepaldaily.com/opinion/declining-higher-education>; accessed July 30, 2020.
- Sangroula, Prasun. 2020. Impact of Pandemic on Academic Sector. *The Rising Nepal*, August 11. Available at <https://risingnepaldaily.com/opinion/impact-of-pandemic-on-academic-sector>; accessed August 11, 2020.

## जर्नल लेख

- Acharya, Ashis, Nabaraj Poudyal, Ganesh Lamichhane, Babita Aryal, Bibek Raj Bhattarai, Bikash Adhikari, Madhabi Bhatta, Narayan Gyawali and Niranjana Parajuli. 2020. Internet-based Online Higher Education in Nepal Amidst COVID-19. Available at <https://edarxiv.org/r85bc/>; accessed January 13, 2020.
- Chaudhary, Manoj Kumar. 2021. Impact of Covid-19 on the Higher Education in Nepal: The Mindset of Students and Faculties Towards Online Teaching Learning Practice. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology* 18(1): 3936–3942.
- Devkota, Kamal Raj. 2021. Inequalities Reinforced Through Online and Distance Education in the Age of COVID19: The Case of Higher



- Education in Nepal. *International Review of Education*. Available at <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11159-021-09886-x.pdf>; accessed March 12, 2021.
- Gautam, Dhruba Kumar and Prakash Kumar Gautam. 2021. Transition to Online Higher Education During COVID-19 Pandemic: Turmoil and Way Forward to Developing Country of South Asia-Nepal. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning* 14(1): 93–111.
- K.C., Tulza. 2020. Impact of COVID-19 on University Education, Nepal. *Tribhuvan University Journal* 35(2): 34–46.
- Khatri, Kabita and Khem Raj Bhatta. 2020. Challenges of Online Education During COVID-19 Pandemic in Nepal. *International Journal of Entrepreneurship and Economic Issues* 4(1): 45–49.
- Paudel, Pitamber. 2021. Online Education: Benefits, Challenges and Strategies During and After COVID-19 in Higher Education. *International Journal on Studies in Education (IJonSE)* 3(2): 70–85.